

CURRENT THEORIES OF TRANSLATION: BETWEEN INTUITION, GRADUAL EVOLUTION OF MEANING AND POETIC FREEDOM

Diana-Domnica Dănișor

Assoc. Prof., PhD, University of Craiova

Abstract: Due to the impenetrable nature of language, translation always involves intuition, sliding and a certain poetic freedom. It is constantly situated between impersonal mimetism and pure organic approach, opening a space for the alterity of the text just within the translator's subjectivity. The small slides operating in the course of translation pave the way to differences that mark the quality of a translation as compared to the source text. Beyond language, the alterity of the translator as reader makes him internalize the text to translate in order to transform it. To translate is to formulate in a language or a non-verbal sign system something which, while processing the source-text, is extracted from one's own subjective experience.

Keywords: translation, intuition, slide of meaning, poetic freedom, alterity

Introducere

Traducerea este actul de dialogare a limbilor între ele, prin care acestea se îmbogățesc, împrumutând unele de la altele, generând interacțiuni fluide și lipsite de violență, dar și fricțiuni, tensiuni, trădări repetate care forțează limbajul să dea dovadă de elasticitate, de deschidere creativă.¹ Traducerea implică întotdeauna o parte de intuiție, o alunecare de sens și o anumită „libertate poetică”.² Dar, pentru ca noțiunea de libertate poetică să capete sens, trebuie să admitem că traducătorul este o ființă umană cu subiectivitate proprie: traducerea se naște dintr-o întâlnire între alteritatea subiectului traducător și discursul controlat de raționalitatea minții care eliberează din magma subconștientului un limbaj extras din

¹ Fruner S., Translation or How to Write: What Do You Think?, în Ouriou S. (dir.) Beyond Words. Translating the World, Banff: Banff Centre Press, 2010, p. 8 și 10.

² Morisset V., BLA BLA, 2011, <http://blabla.onf.ca/>

experiență ce provoacă necesitatea creării unei noi scriituri.³ Traducerea este o experiență eminentemente subiectivă, profesionalismul traducătorului depinzând în mare parte de capacitatea sa de a raționaliza procesele subiective care domină în timpul traducerii care se situează constant undeva între mimetismul impersonal și abordarea organică pură, deschizând un teritoriu alterității textului în interiorul subiectivității traducătorului (impactul textului asupra subiectivității cititorului/traducător).

În cadrul traducerii, întâlnim adesea alunecări de sens, căci limba-sursă și limba-țintă a unei traduceri nu posedă efectiv aceleași resurse și nu oferă aceleași posibilități, dar cu toate evoluțiile graduale ale sensului și infidelitățile pe care le implică, traducerea nu este un simplu instrument de difuzare, ci un mod de deschidere a textului, de chestionare și de înțelegere a acestuia „dincolo de propriile limite spațiale și temporale”⁴.

O traducere ideală, metadiscurs asupra originalului, este cea care stabilește un raport de dialog deschis cu textul-sursă pentru a-i dezvălui posibilitățile⁵. Traducerea are drept efect resituarea textului în spațio-temporalitatea imediată a cititorului, căci o traducere nu este stabilă, ci înscrisă în fluiditate.

În fața diverselor strategii ale traducerii, când textul este text transformat prin subiectivitatea traducătorului sau a cititorului, text transpus în spațio-temporalitatea lecturii, text ce transpune posibilitățile textului, ne întrebăm până unde putem merge în practicile traducerii, abordând strategiile de mimare, de transpunere sau adaptare? Dincolo de limbaj, alteritatea traducătorului ca cititor ce interiorizează textul de tradus pentru a-l transforma în sine, ne face să înțelegem traducerea ca „recontextualizare mai degrabă fenomenologică” decât interpretativă. Este dificil, în fața tuturor chestiunilor ce vizează traducerea și abordarea ce trebuie privilegiată (mimetică, analogică sau organică), ca traducătorul să se decidă ce postură să adopte în fața textului de tradus. De fapt, nu există vreo formulă magică pentru a

³ Bush P., The writer of translation, în Bassnett S. și Bush P. (dir.) The Translator as Writer, Londres/New York: Continuum, 2006, p. 25.

⁴ Guix J.G.L., The translator in Aliceland: on translating Alice in Wonderland into Spanish, 2006, în Bassnett și Bush (dir.), The Translator as Writer, Londres/New York: Continuum. p. 96.

⁵ Chatonsky G., Tra(ns)duction (la perception des informations), 2009, în Cauty D., Bonin V. și Chatonsky G., Angles arts numériques, Montréal, Elektra p. 93.

decide cum trebuie să fie o traducere bună⁶: trebuie autorizate libertatea poetică, fenomenele de tra(ns)ducție, strategiile intervenționiste, transmesisul⁷ și erotica traducerii⁸.

Teoriile lingvistice ale traducerii⁹, situate în prelungirea structuralismului, se pretind a fi de o mare obiectivitate. Traducerea, având drept obiect limba, își propune ca scop să dea, într-o limbă țintă, aceleași sensuri ale cuvintelor, frazelor și ansamblului textului¹⁰ pe care acestea le-ar avea în limba sursă. Din această perspectivă, textul are o singură dimensiune, fiind considerat o entitate închisă, autonomă, exterioară observatorului și total independentă de el, dar și independentă de toate textele care au existat înainte de el și care ar putea exista după. Este logic ca în această optică textul să nu vehiculeze decât un singur sens, cel pe care autorul l-a dorit prin utilizarea elementelor lingvistice (cod) a căror lectură permite reconstruirea sensului (sensul nu poate fi codat decât într-un singur fel, ce dă loc unei producții lingvistice decodabile de manieră reversibilă pentru a reda sensul inițial). Pentru a oferi o traducere „fidelă”, trebuie transcodate cuvintele ce constituie textul, sensul aflându-se în cuvinte și în înlanțuirea acestora (lexic + sintaxă), existând o relație obligatorie între prezența cuvintelor și locul lor în frază și traducerea ce trebuie oferită acestora (textul poate fi descompus în elemente sau unități elementare de semnificație, fiecare putând face obiectul unei traduceri într-o altă limbă, deoarece pot fi analizate separat). Traducerea constă în reperarea elementelor preexistente și în poziționarea și aranjarea lor (asemenea pieselor unui puzzle) pentru a da o imagine cât mai apropiată de imaginea virtuală a textului ce trebuie reconstituit în limba țintă, întregul fiind egal cu suma părților: această concepție despre traducere se află la originea lucrărilor relative la traducerea automată (și la impasul pe care-l constatăm astăzi în legătură cu aceasta).¹¹

⁶ Gauthier J., *Enjeux de traduction, Les théories de la traduction à la rencontre de l'hypermédia*, 2013, <http://nt2.uqam.ca/fr/dossiers-thematiques/enjeux-de-traduction#18>

⁷ Beebee T.O., *Transmesis. Inside Translation's Black Box*, New York, Palgrave Macmillan, 2012, p. 7.

⁸ Silver K., *The Erotic Place of Translation*, în Ouriou S. (dir.), *Beyond Words. Translating the World*, Banff: Banff Centre Press, 2010, p. 12-13.

⁹ Durieux Ch., *Vers une théorie décisionnelle de la traduction*, *Revue LISA/LISA e-journal*, Vol. VII, n°3 | 2009, 349-367.

¹⁰ Acest punct de vedere este apărut de Newmark P. în *A Textbook of Translation*, New York/Londres: Prentice Hall, 1988 : “We do translate words because there is nothing else to translate; there are only the words on the page; there is nothing else there”, p. 73.

¹¹ Această abordare, foarte răspândită în mediul școlar și universitar, ce preconizează un demers contrastiv, a dat loc comparatismului erijat în metodă de traducere, ilustrarea tip a aplicării acestei abordări limbilor engleză-

Conform teoriei lingvistice, evaluarea traducerii se face în raport cu textul sursă, prin aplicarea proprietății analogice a reversibilității: se dorește să se vadă dacă se regăsesc în traducere toate elementele prezente în textul original¹², aprecierea traducerii fiind făcută doar cu referință la dimensiunea sa lingvistică în raport cu textul original. Este vorba despre o fidelitate față de forma textului original, o fidelitate à la lettre, totul fiind prezent în textul original, sensul fiind în cuvinte (pentru traducere fiind suficientă mobilizarea cunoștințelor lingvistice).

O traducere frumoasă este o reconstrucție, într-o altă limbă a ideilor percepute în înlănțuirea cuvintelor în limba originală.¹³ G. Mounin, vorbind despre problemele traducerii prin raportare la o femeie frumoasă, spune că „dacă este frumoasă, este infidelă, și dacă este fidelă, nu este frumoasă”. Cu cât traducerea textului tinde spre literalitate în limba străină, cu atât mai mult ea riscă să se îndepărteze de textul de plecare¹⁴: ea cere echivalențe trecând de la o gramatică la alta, dar acestea nu există întotdeauna¹⁵, pentru a institui o relație între textul sursă și textul țintă¹⁶. O traducere, oricât de apropiată ar fi de textul sursă, pune numeroase probleme, deoarece nu poate niciodată să găsească în limba-țintă echivalentul totalității semnificativului lingvistic al unui text.

Teoriile interpretative ale traducerii fac loc constructivismului, prin implicarea tuturor actorilor comunicării și punerea ființei umane în inima acesteia. Deoarece „în definirea operațiunii de traducere se ajunsese să se facă abstracție de omul care traduce și de mecanismele cerebrale puse în joc, pentru a nu examina decât limbile și a nu vedea în operațiunea de traducere decât o reacție de substituție a unei limbi alteia”¹⁷ (teoriile lingvistice), teoriile interpretative se poziționează hotărât într-o logică de comunicare, prin

franceză se regăsește în manuale precum: Vinay J.P. și Darbelnet J., *Stylistique comparée du français et de l'anglais*, Paris, Didier, 1968, reed. 1976 ; și Guillemin-Flescher J., *Syntaxe comparée du français et de l'anglais*, Paris, Ophrys, 1981, reed. 1986.

¹²Durieux Ch., *Le raisonnement logique: premier outil du traducteur*, în *Etudes Traductologiques*, Minard, 1990, pp. 189-200.

¹³Greenstein E. L., *Essays on biblical method and translation*, Atlanta, Scholars Press, 1989, p. 97.

¹⁴Meschonnic H., *Pour la poétique II, essai, Epistémologie de l'écriture poétique de la traduction*, Paris, NRF Gallimard, 1970, p. 413.

¹⁵Nida E. A., Taber C.R., *The theory and practice of translation*, Leiden, E. J. Brill, 1969, p. 12.

¹⁶Meschonnic H., *Pour la poétique II, essai, Epistémologie de l'écriture poétique de la traduction*, Paris, NRF Gallimard, 1970, p. 345.

¹⁷Danica S. și Lederer M., *Interpréter pour traduire*, Paris, Didier Erudition, 1984, p. 294.

negarea tezei autonomiei sensului și a strictei dependențe contextuale. În cadrul acestei teorii, obiectul traducerii nu mai este spusa, limba, expresia lingvistică, ci intenția autorului (ce a vrut acesta să spună?) și a textului (ce vrea să spună textul?): traducerea poartă asupra producției actului de limbaj replasat în situația de comunicare, căutându-se sensul ce se degajă din cuvinte, traducătorul mobilizând ce anume știe despre respectivul subiect și despre situația comunicațională, proiectându-și apoi cunoștințele și experiența cognitivă în rezultatul decodajului lingvistic al textului pentru a face să se nască sensul. Prin acest proces, traducerea este impregnată de subiectivitatea traducătorului care participă activ la construcția sensului.¹⁸ Proiectând asupra textului propriul bagaj de cunoștințe, traducătorul (ca orice cititor) face din text o entitate deschisă în care se vehiculează mai multe sensuri. Participarea cititorului devine necesară procesului de comunicare; echivalența dinamică nu mai este suficientă¹⁹. Echivalența tranzițională este cea care reprezintă semnificația²⁰, care este conținutul ce trebuie comunicat. În acest context, traducerea nu este niciodată inocentă, ci recrează sensul²¹. Teoria interpretativă, în faza sa inițială, se bazează pe postulatul existenței unei faze de deverbalizare între faza de înțelegere și cea de reexpresie²² ce implică o ruptură între limba-sursă și limba-țintă. Traducerea evoluează deci ținând mai bine cont de context²³, de distanța care există între reprezentare și recepție, fiind luat în considerare contextul de plecare²⁴, căci orice text este considerat, nu în el însuși, ci într-un context, în care intră în rezonanță cu alte texte prin diverse fenomene. Traducerea este, în consecință, un proiect problematic ce trimite la posibilitatea alegerii, cea care explică mai bine decât orice alte argumente preferința traducătorului pentru anumite cuvinte.

Analiza exegetică face parte din traducere, ca interpretare a textului de tradus²⁵. Traducătorul face cu necesitate alegeri, opțiuni în privința sensului textului, realizând

¹⁸Vezi, în acest sens, Eco U., *L'Œuvre ouverte*, Paris, Seuil, 1965; și *Lector in fabula*, Paris, Grasset, 1985.

¹⁹Lategan B.C., *Target Audience and Bible Translation*, JNSL 19, 1993, p. 171.

²⁰Louw J.P., *How Do Words Mean – If they Do ?*, în *Filologia Neotestamentaria* 8, 1991, p. 130.

²¹Greimas A.J., *La traduction et la Bible*, în *Sémiotique et Bible* 32, 1983, p. 10.

²²Danica S. și Lederer M., *Interpréter pour traduire*, Paris, Didier Erudition, 1984, p. 294.

²³Escande J., *Pour une réflexion sémiotique sur la traduction des textes bibliques*, în *ETR* 53/3, 1978, pp. 353, 355.

²⁴Carroll R., *He-Bibles and She-Bibles : Reflections on the Violence Done to Texts by Productions of English Translations of the Bible*, în *BI* 4/3, 1996, p. 259.

²⁵O'Donnell M.B., *The Binding of the Strong Man" as a Test Case"*, în *Translating The Bible*, Sheffield, Academic Press, 1999, p. 165.

în mod simultan propunerilor de traducere pe care le formulează, alegeri interpretative, trecerea dintr-o limbă-sursă în alte limbi nerealizându-se de la sine, căci ea necesită o interpretare a expresiilor din limba sursă (ce ține de semantica cuvintelor considerate), apoi o alegere a expresiei celei mai adecvate în limba țintă (ține doar de alegerea traducătorului sau a echipei însărcinate cu traducerea). Este motivul pentru care alegerea cuvântului corespunzător în limba-țintă păstrează întotdeauna în ea ceva arbitrar, ținând de subiectivitatea traducătorului.

Versiunea avansată, funcțională și adaptativă a teoriei interpretării își află fundamental în modelul lui Reiss și Vermeer, fondatorul Skoposteoriei²⁶, teorie ce se aplică traducerii scrise care se adresează unei comunități de cititori deferită de cea a textului original.²⁷ Aceste diferențe pot fi însoțite de un decalaj al funcției textului (Skopos): destinatarul traducerii devine parametru de luat în considerație în cadrul acestei operațiuni, dimensiunea adaptativă oferindu-i traducătorului o mare libertate și deschizând liber curs creativității acestuia²⁸. Utilitatea funcțională este avută în vedere în evaluarea traducerii, deci în raport cu funcționalitatea textului țintă. Conform acestei teorii, există mai multe traduceri posibile ce trebuie să satisfacă criteriile de transparență, de eficacitate și de funcționalitate: cititorul trebuie să asimileze traducerea realizată într-o limbă străină unui text redactat spontan de un locutor nativ, calitatea traducerii apreciindu-se în plan extrinsec, în raport cu adaptarea sa la situația de comunicare. Demersul operațiunii de traducere presupune trei dimensiuni ale textului: dimensiunea orizontală (corespunde criteriului conexiunii) ce dă socoteală de succesiunea frazelor înlănțuite secvențial; dimensiunea verticală (corespunde criteriului coeziunii) ce face dovada articulării ideilor în interiorul textului; dimensiunea transversală (corespunde criteriului coerenței)²⁹ ce pune în joc legăturile întreținute de către textul de tradus cu alte texte produse înaintea lui.³⁰ Conform acestei teorii, întregul este superior sumei părților, sensul unui enunț fiind superior sumei semnificației cuvintelor care-l compun,

²⁶ Reiss K. și Vermeer H.J., *Grundlegung einer allgemeinen Translationstheorie*, Tübingen, Niemeyer, 1984.

²⁷ Pentru o paralelă între meseria de traducător și cea de interpret, vezi Durieux Ch., *Interprétation et traduction : similitudes et divergences*, în *Hommage à Hasan-Ali Yücel*, Publication de l'Université technique de Yildiz et de la Commission nationale Turque de l'Unesco, 1996, pp. 173-182.

²⁸ Durieux Ch., *La créativité en traduction technique*, Heidelberg, TextContext, 1991, pp. 9-19.

²⁹ Adam J.-M., *Le texte narratif: traité d'analyse textuelle des récits*, Paris, Nathan, 1985, p. 7.

³⁰ Vezi, pentru cea de-a treia dimensiune, intertextualitatea dezvoltată de Kristeva J. în *Recherches pour une sémanalyse*, Paris, Seuil, 1978; și Reboul A. în *Dictionnaire encyclopédique de pragmatique*, Paris, Seuil, 1994, care definește dimensiunea intertextuală ca fiind „capacitatea unui discurs de a se asocia altor discursuri (sau a se disocia de altele) pe aceeași temă”, p. 324.

traducerea încercând să afle echivalențe de discurs, și nu corespondențe de limbă (găsite în dicționare bilingve)³¹, finalitatea traducerii fiind să-l facă pe cititor să înțeleagă, să-l facă să reacționeze și să acționeze în consecință. Studiarea textului în dimensiunea sa comunicativă începe să integreze dimensiunea autorului implicit și a cititorului implicat ca elemente active în stabilirea sensului textului.

Teoriile inferențiale vin să se substituie eficient conceptului vag de deverbalizare pentru a explica lipsa contactului între limbi și articularea operațiunii de traducere în jurul sensului, propunând o versiune progresistă puternic influențată de științele cognitive.³² Traducerea este considerată act de comunicare interlingvistică și interculturală ce îmbracă forma unor succesiuni de luări de decizii (subconștiente - ce tind să se situeze mai degrabă în timpul fazei de înțelegere; sau deliberate – situate mai degrabă în cursul fazei de reexpresie în care traducătorul trebuie să efectueze o alegere din multitudinea de formulări posibile), supuse unei întregi serii de constrângeri pentru producerea celei mai eficiente traduceri. Traducătorul este cel ce are ultimul cuvânt, construirea sensului plecând de la adoptarea principiului inferențial ce explică efectele de sens prin principii pragmatice: construirea sensului este rezultatul unui proces inferențial, un raționament logic ce exploatează informații lingvistice și non-lingvistice (mecanism de tipul *dacă... atunci*), pentru a ajunge la construirea structurată a unui sens conform principiului pertinentei.³³ În acest stadiu, reflecția rămâne ancorată într-o paradigmă formalistă, constrânsă de un proces pur rațional ce se supune unor reguli de inferență strict aplicate.³⁴

Teoriile decizionale prezintă traducerea ca pe o succesiune de luări de decizii care nu sunt rezultatul unui proces pur rațional ce face apel la un raționament fondat pe regulile de inferență riguroase, creierul uman efectuând o serie de tratamente paralele: afectul influențează credințele și preferințele și joacă un rol cheie în luarea deciziei. Traducătorul este ghidat în arta sa de a accede la sensul conținutului textului de tradus nu doar de cunoștințele

³¹Durieux Ch., Le dictionnaire bilingue: quel outil pour le traducteur?, în Actes du colloque Sens propre et sens figuré, Tunis, Dar al-Mouna, 2007, pp. 101-110.

³²Durieux Ch., Vers une théorie décisionnelle de la traduction, în Revue LISA/LISA e-journal, Vol. VII, n°3, 2009, pp. 349-367.

³³Sperber D. și Wilson D., Relevance, Communication and Cognition, Oxford, Basil Blackwell, 1986, [trad. fr. La pertinence. Communication et cognition, Paris, Ed. de Minuit, 1989].

³⁴Durieux Ch., Vers une théorie décisionnelle de la traduction, în Revue LISA/LISA e-journal, Vol. VII, n°3, 2009, pp. 349-367.

dobândite, ci și de un întreg sistem de valori ce intervin în procesul de interpretare-înțelegere a textului ce contribuie la orientarea acestuia. Decizia este luată în momentul în care există selecție, pilotată de atenția acordată unui întreg arsenal personal de valori și stări de spirit, între puterea emoției și forța cunoașterii³⁵.

Teoriile aprecierii³⁶ deschid o pistă complementară în care deliberarea precede decizia (ființa umană apreciază elementele în joc), aprecierea precedând judecata și fiind esențială în apariția emoției: emoțiile sunt cele care ar determina decizia, intervenind în prelungirea percepției și a aprecierii, fiind o pregătire pentru acțiune³⁷ și constituind un filtru perceptiv, „mecanism fundamental pentru decizie, deoarece deciziile noastre depind mult de ceea ce percepem, de cum anume eșalonează lumea creierul nostru și de modul cum pune el în relație cu trecutul obiectele percepute.”³⁸

Concluzie

Reflecția despre traducere, tinzând să se îndepărteze de strictele constrângeri lingvistice, se înscrie într-o paradigmă a complexității, luând în considerare factorul emoțional în cadrul comunicării interlingvistice și interculturale. Teoriile lingvistice, teoriile interpretative (versiunea inițială și versiunea avansată), teoriile inferențiale, teoriile decizionale și teoriile aprecierii marchează veritabile rupturi epistemice.

BIBLIOGRAFIE:

- Adam J.-M., *Le texte narratif: traité d'analyse textuelle des récits*, Paris, Nathan, 1985.
- Arnold M.B., *Emotion and Personality*, vol. 1, *Psychological Aspects*, New York, Columbia University Press, 1960.
- Beebee T.O., *Transmesis. Inside Translation's Black Box*, New York, Palgrave Macmillan, 2012.
- Berthoz A., *La Décision*, Paris, Odile Jacob, 2003.

³⁵Berthoz A., *La Décision*, Paris, Odile Jacob, 2003, p. 307.

³⁶Arnold M.B., *Emotion and Personality*, vol. 1, *Psychological Aspects*, New York, Columbia University Press, 1960; Lazarus R., *Relational Meaning and Discrete Emotions*, în *Appraisal Processes in Emotion*, Oxford, Oxford University Press, 2001, pp. 41 și urm.

³⁷Berthoz A., *La Décision*, Paris, Odile Jacob, 2003; Damasio A., *L'Erreur de Descartes*, Paris, Odile Jacob, 1995 și *Le Sentiment même de soi*, Paris, Odile Jacob, 1999.

³⁸ Berthoz A., *La Décision*, Paris, Odile Jacob, 2003, p. 347.

- Bush P., *The writer of translation*, în Bassnett S. și Bush P. (dir.) *The Translator as Writer*, Londres/New York: Continuum, 2006.
- Carroll R., *He-Bibles and She-Bibles: Reflections on the Violence Done to Texts by Productions of English Translations of the Bible*, în BI 4/3, 1996.
- Chatonsky G., *Tra(ns)duction (la perception des informations)*, 2009, în Canty D., Bonin V. și Chatonsky G., *Angles arts numériques*, Montréal, Elektra.
- Damasio A., *L'Erreur de Descartes*, Paris, Odile Jacob, 1995 și *Le Sentiment même de soi*, Paris, Odile Jacob, 1999.
- Danica S. și Lederer M., *Interpréter pour traduire*, Paris, Didier Erudition, 1984.
- Durieux Ch., *Interprétation et traduction: similitudes et divergences*, în *Hommage à Hasan-Ali Yücel*, Publication de l'Université technique de Yildiz et de la Commission nationale Turque de l'Unesco, 1996.
- Durieux Ch., *La créativité en traduction technique*, Heidelberg, TextContext, 1991.
- Durieux Ch., *Le dictionnaire bilingue: quel outil pour le traducteur?*, în Actes du colloque *Sens propre et sens figuré*, Tunis, Dar al-Mouna, 2007, pp. 101-110.
- Durieux Ch., *Le raisonnement logique: premier outil du traducteur*, în *Etudes Traductologiques*, Minard, 1990, pp. 189-200.
- Durieux Ch., *Vers une théorie décisionnelle de la traduction*, în Revue LISA/LISA e-journal, Vol. VII, n°3, 2009
- Eco U., *L'Œuvre ouverte*, Paris, Seuil, 1965; și *Lector in fabula*, Paris, Grasset, 1985.
- Escande J., *Pour une réflexion sémiotique sur la traduction des textes bibliques*, în ETR 53/3, 1978.
- Fruner S., *Translation or How to Write: What Do You Think?*, în Ouriou S. (dir.) *Beyond Words. Translating the World*, Banff: Banff Centre Press, 2010.
- Gauthier J., *Enjeux de traduction, Les théories de la traduction à la rencontre de l'hypermédia*, 2013.
- Greenstein E. L., *Essays on biblical method and translation*, Atlanta, Scholars Press, 1989.
- Greimas A.J., *La traduction et la Bible*, în *Sémiotique et Bible* 32, 1983.
- Guillemin-Flescher J., *Syntaxe comparée du français et de l'anglais*, Paris, Ophrys, 1981, reed. 1986.
- Guix J.G.L., *The translator in Aliceland: on translating Alice in Wonderland into Spanish*, în Bassnett și Bush (dir.), *The Translator as Writer*, Londres/New York, Continuum, 2006.
- Kristeva J. în *Recherches pour une sémanalyse*, Paris, Seuil, 1978.

- Lategan B.C., *Target Audience and Bible Translation*, JNSL 19, 1993.
- Lazarus R., *Relational Meaning and Discrete Emotions*, în *Appraisal Processes in Emotion*, Oxford, Oxford University Press, 2001.
- Louw J.P., *How Do Words Mean – If they Do ?*, în *Filologia Neotestamentaria* 8, 1991.
- Meschonnic H., *Pour la poétique II*, essai, Epistémologie de l'écriture poétique de la traduction, Paris, NRF Gallimard, 1970.
- Morisset V., *BLA BLA*, 2011.
- Newmark P., *A Textbook of Translation*, New York/Londres, Prentice Hall, 1988.
- Nida E. A., Taber C.R., *The theory and practice of translation*, Leiden, E. J. Brill, 1969.
- O'Donnell M.B., *The Binding of the Strong Man" as a Test Case"*, în *Translating The Bible*, Sheffield, Academic Press, 1999.
- Reboul A. în *Dictionnaire encyclopédique de pragmatique*, Paris, Seuil, 1994.
- Reiss K. și Vermeer H.J., *Grundlegung einer allgemeinen Translationstheorie*, Tübingen, Niemeyer, 1984.
- Silver K., *The Erotic Place of Translation*, în Ouriou S. (dir.), *Beyond Words. Translating the World*, Banff: Banff Centre Press, 2010.
- Sperber D. și Wilson D., *Relevance, Communication and Cognition*, Oxford, Basil Blackwell, 1986, [trad. fr. *La pertinence. Communication et cognition*, Paris, Ed. de Minuit, 1989].
- Vinay J.P. și Darbelnet J., *Stylistique comparée du français et de l'anglais*, Paris, Didier, 1968, reed. 1976.